

Діденко Ю., кандидат геологічних наук, учений секретар Науково-видавничої ради НАН України; Радченко А., кандидат геологічних наук, заступник директора з питань наукової та видавничої діяльності Видавничого дому «Академперіодика» НАН України

Мова видання: світові тенденції та національні особливості // Вісник Національної академії наук України. – 2018. – № 4. – С. 86–88.

Одним із традиційних критеріїв в аналізі видавничої діяльності є розподіл продукції за мовами видання. Останнім часом це питання набуває політичного забарвлення, хоча, як свідчить загальна статистика, навіть без зовнішнього втручання видавнича галузь досить швидко реагує на зміну суспільних настроїв, адже видавнича продукція орієнтована насамперед на задоволення користувацького попиту.

Зараз спостерігається накладання особливостей розвитку нашої держави в умовах збройного протистояння і загальносвітових тенденцій, таких як дедалі ширше застосування англійської мови з одночасним піднесенням національних мов, загальне скорочення тиражів і водночас збільшення кількості назв видань, що пов'язано зі зростанням обсягів наукової видавничої продукції, представлені в електронному вигляді.

За даними Книжкової палати України імені Івана Федорова, за останні 5 років сукупний тираж книг та брошур, виданих російською мовою, зменшився на 70 %, українською – на 24 %, а кількість назв – на 54 і 18 % відповідно. У 2013 р. на книги та брошури, видані українською, припадало 62 % кількості назв і 55 % сукупного тиражу, на російськомовні – 27 і 40 % відповідно, а у 2017 р. обсяг україномовної продукції становив 71 % за кількістю назв і 73 % за тиражем, російськомовної – 18 і 21 % відповідно¹.

Подібні тенденції спостерігаються і у видавничій діяльності НАН України. Ми можемо їх відстежувати з 2004 р., коли Науково-видавнича рада НАН України ініціювала практику укладання щорічних рубрикованих анотованих каталогів книжкових видань Академії, які містять інформацію про книжкові видання, у підготовці та випуску яких брали участь працівники Академії в Україні і за кордоном, індивідуально або у співпраці з фахівцями з навчальних закладів та інших наукових установ². Ці дані доступні також і на веб-ресурсі «Наукові публікації та видавнича діяльність»*.

У цій статті ми не розглядаємо застосування різних мов у наукових періодичних виданнях – журналах і збірниках наукових праць. Більшість із них нині використовують паралельно дві мови (українську та англійську), багато видань подають матеріали трьома мовами, деякі виходять виключно англійською або мають окремі версії видання різними мовами. Тому це питання потребує окремого ґрунтовного дослідження.

¹ Книжкова палата України імені Івана Федорова. Оперативні дані випуску книжкової продукції у 2017 році.]

* <http://www.nas.gov.ua/publications/books/catalog/Pages/default.aspx>.

² Язвинська М.В. Видавнича продукція НАН України на веб-ресурсі «Наукові публікації і видавнича діяльність НАН України» (www.publication.nas.gov.ua). Наука України у світовому інформаційному просторі. 2013. Вип. 8. С. 92–97.

Загалом за період 2004–2017 рр. (станом на 23.02.2018) у каталозі містяться описи 15 тис. книжкових видань. Серед них переважають книги, видані українською мовою (73,3 %), російською – 21,3 %, англійською – 4,9 %. Решта – польською, німецькою, французькою, угорською, чеською, білоруською, болгарською – становить лише 0,5 %, тому надалі ми їх не розглядаємо. З рис. 1 видно, що пік книговидавання припадає на 2008 р., що пояснюється підбиттям підсумків діяльності наукових колективів, приуроченим до 90-річчя Академії, а помітне зменшення кількості видань після 2013 р., вочевидь, пов'язане з анексією Криму, бойовими діями на сході України та зменшенням фінансування науки. При цьому загальне зменшення кількості назв видань відбувається передусім за рахунок російськомовної літератури (рис. 2).

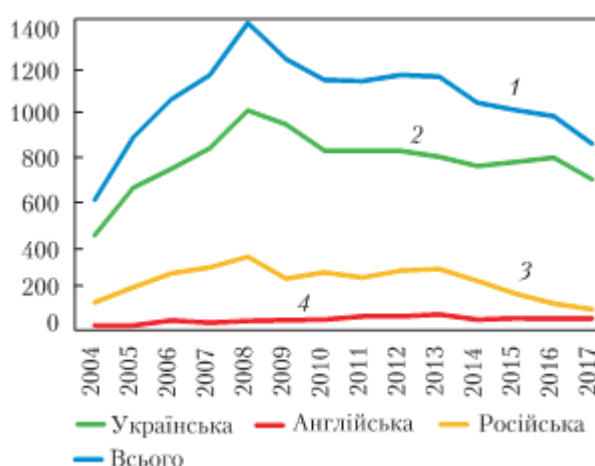

Рис. 1. Кількість назв книжкових видань НАН України за роками і мовами видання: 1 — загальна кількість; 2 — українською; 3 — російською; 4 — англійською мовами (станом на 23.02.2018)

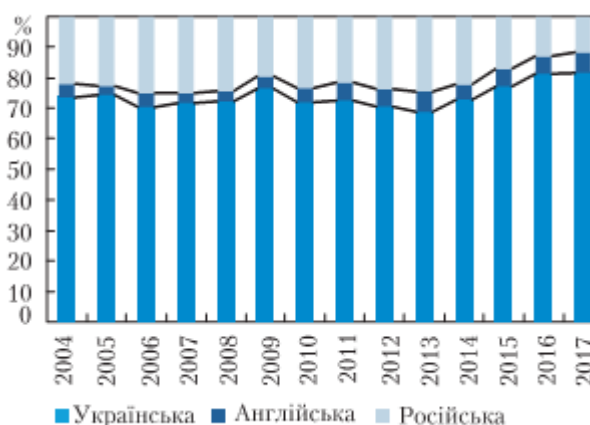

Рис. 2. Змінення частки видань українською, англійською та російською мовами у загальному обсязі книжкових видань НАН України за 2004–2017 рр.

Аналогічні закономірності спостерігаються і в межах окремих тематичних рубрик. На рис. 3 для прикладу наведено статистичні дані про книжкові видання з математики, біології та економіки. На тлі загального

зменшення кількості видань відбувається скорочення частки російськомовних видань і деяке збільшення частки англійськомовних.

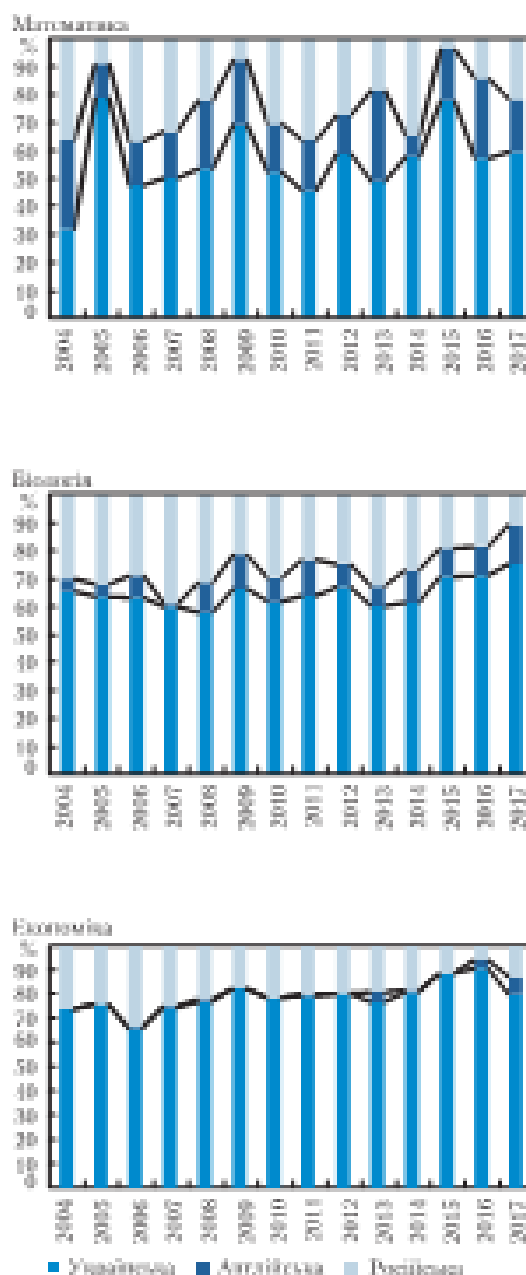

Рис. 3. Змінення частки видань українською, англійською та російською мовами у загальному обсязі книжкових видань НАН України за 2004–2017 рр. в окремих тематичних рубриках

Частину наукової видавничої продукції НАН України традиційно видає державним коштом: раніше – у межах державного замовлення на підготовку і випуск видавничої продукції, нині – в межах Цільової комплексної програми «Створення і розвиток науково-видавничого комплексу НАН України». Це видання за двома напрямками: енциклопедичні і наукові...

[Повний текст](#) (на сайті НБУВ)